

Epitrix vabalai – pavojus bulvių derliui

Bulvės – visų mėgiama ir plačiai auginama žemės ūkio kultūra Lietuvoje. Deja, ši augalą mėgsta ne tik žmonės, bet nemažai žaladarių ir ligų.

Ko gero, kiekvienas pažįsta tikrą bulvių laukų „gražuolį“ – kolorado vabalą, kuris prieš penkis dešimtmečius buvo gana retas mūsų kraštuose, o šiandien jau nieko nestebina. Intensyvėjant tarptautinei prekybai, į mūsų kraštus atkeliauja nauji bulvių kenkėjai. Pastaruoju metu Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių bulvių augintojams ir nacionalinėms augalų apsaugos tarnyboms didelį rūpestį kelia nauji kenkėjai – *Epitrix* genties vabalai, darantys nuostolius bulvių ir kitų bulvinių šeimos augalų pasėliams.

Natūraliai šie vabzdžiai yra paplitę Šiaurės Amerikos žemyne. Dažniausiai aptinkami vakarinėje JAV dalyje bei Kanados pietinėse teritorijose. Pirmą kartą Europoje šių vabalų veiklos požymių pastebėta 2004 metais ant Portugalijoje auginamų bulvių lapų ir gumbų.

Vėlesniais metais pažeistų bulvių tik daugėjo, ir tik 2008 metais buvo nustatyta, kad bulves pažeidžia *Epitrix similaris* ir *E. cucumeris*. Dabar šie kenkėjai aptinkami visoje Portugalijoje ir šiaurinėje Ispanijos dalyje.

Iš gausios *Epitrix* genties išskiriamos keturios rūšys: *Epitrix tuberis*, *Epitrix cucumeris*, *Epitrix similaris* ir *Epitrix subcrinita*, darančios didžiausią žalą bulvių augalams ir gumbams. Suaugę vabalai gali maitintis ne tik bulvėmis, bet ir daugelio augalų lapais, pvz., kopūstais, agurkais, runkeliais, salotomis, kukurūzais, pupomis, pupelėmis ir balandomis

Visų *Epitrix* rūšių suaugę vabalai yra išoriškai labai panašūs: juodai pilkos spalvos, 1,5–2,0 mm ilgio, ovalūs, iškilūs, lervos – baltos spalvos 2–3 mm ilgio kirminėliai, todėl nustatyti tikslią rūšį gali tik patyrę entomologai. Savo išvaizda *Epitrix* vabalai primena mums pažįstamas sprages, kurios pažeidžia darže augančių ridikėlių ir kitų augalų lapus, tik yra mažesni. Atėjus pavasariui dirvožemyje arba augalų liekanose peržiemoję suaugę vabalai pradeda maitintis bulvių arba kitų augalų lapais. Vabalų patelės kiaušinius (iki 200 vnt.) deda į dirvožemį šalia augalo šaknų, o išsiritę lervos graužia bulvių šaknis arba gumbus. Lėliukės stadijoje vystosi būdami dirvožemyje. Per šiltąjį sezoną gali išsivystyti dvi, o pietinėse šalyse – netgi trys vabalų generacijos.

Bulvių pasėliams ir būsimam derliui žalą daro ir suaugę vabalai, ir jų lervos. Suaugėliai lapuose išgraužia 1–1,5 mm skersmens skylutes, suformuodami piešinių, tarsi lapas būtų išvarpytas kulkų. Lervos maitinasi augalų šaknimis ir bulvių gumbais išgrauždamos jų paviršiuje banguotus–vingiuotus 1–2 mm gylio griovelius. Pažeistų augalų augimas sutrinka, bulvių gumbai būna mažesni, o dėl lervų pažeidimų gumbai tampa vizualiai nepatrauklūs pirkėjams. Atskirais atvejais, kai pažeidimų labai daug, bulvių gumbai gali netikti netgi perdirtbi (bulvių traškučių gamybai).

Epitrix spp. rūšių vabalai yra labai jūdriūs ir ant greta esančių augalų patenka šokinėdami, o *Epitrix tuberis* didesnius atstumus (iki 1 km) gali įveikti skridami. Bet pagrindinis plitimo būdas yra su užkrėstais bulvių gumbais (sėklinėmis arba maistinėmis bulvėmis), su dirvožemiu ar augalų liekanomis iš

Suaugęs *Epitrix* vabalas

Bulvių lapų pažeidimai

Lervų pažeistas bulvės gumbas

teritorijų, kur paplitę *Epirix* spp. vabalai. Ne tik suaugėliai, bet ir lervos ar lėliukės gali atkelti įvežamais bulvių gumbais ar dirvožemiu.

Atsižvelgdama į potencialią šių vabzdžių žalą, Europos Komisija priėmė sprendimą, kuriuo numatomos būtiniausios fitosanitarinės kontrolės priemonės, skirtos sustabdyti *Epirix* spp. vabalų plitimą Europos Sąjungos teritorijoje ir esamiems židiniams kontroliuoti – sunaikinti.

Deja, šių vabalų naikinimas yra sudėtingas, ypač jei vietovėje yra nedidelė populiacija. Ją aptikti labai sunku, net ir naudojant specialias feromonines gaudykles. Jei *Epirix* spp. vabalų populiacija didelė, tai ant daugumos bulvių augalų lapų arba gumbų matomi kenkėjų padaryti pažeidimai, kurie lemia ryškius derliaus nuostolius.

Suaugę vabalai ant bulvių gumbų sandėlyje

Portugalijoje ir Ispanijoje bandoma šiuos vabaliukus naikinti naudojant insekticidus. Kaip parodė šių šalių patirtis, reikalingi didesni pesticidų kiekiai lyginant su kolorado vabalo kontrole, o pesticidų panaudojimas duoda geriausią efektą, jei pavyksta sunaikinti pirmąją (pavasarinę) generaciją.

Todėl labai svarbu išvengti šio kenksmingojo organizmo įsivežimo, nes jam išplitus išnaikinti bus itin sudėtinga, mat jis maitinasi daugeliu augalų ir yra labai mobilus. Dėl jo daromos žalos sumažėtų prekinių bulvių derliai ir augintojai patirtų didelių nuostolių.

Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, vykdydama šių pavojingų bulvių kenkėjų atsiradimo ir išplitimo prevenciją, prašo visų bulvių augintojų, importuotojų, perdirbėjų ir prekybininkų apie pastebėjus bulvių lapų arba gumbų pažeidimus ar kilus įtarimui dėl suaugusių vabalų buvimo būtinai informuoti Tarnybos Fitosanitarijos skyrių (Kalvarijų g. 62, Vilnius, tel. (8 5) 275 4353 arba (8 5) 273 1311, el. paštas info@vatzum.lt).

Valstybinės augalininkystės tarnybos
prie Žemės ūkio ministerijos
Fitosanitarijos skyriaus
Vyr. specialistas
Algirdas Raškauskas